

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
82

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Göran Eidevall

Uppsala 2017

Utgivare och redaktör: Göran Eidevall (goran.eidevall@teol.uu.se)
Redaktionssekreterare: David Willgren (david.willgren@altutbildning.se)
Recensionsansvarig: Rosmari Lillas-Schuil (rosmari.lillas@gu.se)

Redaktionskommitté:

Göran Eidevall (goran.eidevall@teol.uu.se)
Rikard Roitto (rikard.roitto@ths.se)
Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)
Cecilia Wassén (cecilia.wassen@teol.uu.se)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 50. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan eller postadress ovan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.willgren@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606; e-mail: atla@atla.com; webb: www.atla.com.

Omslagsbild: Del av 11Q19, ”Tempelrullen”, daterad till mellan första århundradet f.v.t och första århundradet v.t.

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o Teologiska institutionen
Box 511, S-751 20 UPPSALA, Sverige
www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Uppsala 2016

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGEN 2016

<i>Eidevall, Göran</i> , 80 år senare: Exegetiska sällskapet, <i>SEÅ</i> och de exegetiska dagarna – tal vid exegetiska sällskapets 80-årsjubileum	1
<i>Crawford, Sidnie White</i> , Textual Growth and the Activity of Scribes.....	6
<i>Laato, Antti</i> , Rewriting Israel's History in the Apocalyptic Context: Animal Apocalypse in First Enoch	28
<i>Docherty, Susan</i> , Why So Much Talk? Direct Speech as a Literary and Exegetical Device in Rewritten Bible with Special Reference to Pseudo-Philo's <i>Biblical Antiquities</i>	52

ARTIKLAR

<i>Spjut, Petter</i> , Polemisk etikett eller saklig beteckning? En studie av svenskspråkiga opinionsbildares användning av termen "gnosticism" och dess implikationer för bibelvetenskaplig och kyrkohistorisk forskning	76
<i>Hedlund, Simon</i> , Who Are the ἀρσενοκόϊται, and Why Does Paul Condemn Them (1 Cor 6:9)?	116
<i>Kelhoffer, James A.</i> , Simplistic Presentations of Biblical Authority and Christian Origins in the Service of Anti-Catholic Dogma: A Response to Anders Gerdmar	154

REPLIKER

<i>Gerdmar, Anders</i> , The End of Innocence: On Religious and Academic Freedom and Intersubjectivity in the Exegetical Craft – A Response to James Kelhoffer	179
<i>Kelhoffer, James A.</i> , A Diverse Academy Recognizes No Boundaries for Critical Inquiry and Debate: A Rejoinder to Anders Gerdmar	210

RECENSIONER

Aichele, George, <i>Simulating Jesus: Reality Effects in the Gospels</i> (Joel Kuhlin)	223
Amos, Roger, <i>Hypocrites or Heroes? The Paradoxical Portrayal of the Pharisees in the New Testament</i> (Tobias Ålöw)	226
Collins, John J., <i>Encounters with Biblical Theology</i> (Stig Norin)	230
Dochhorn Jan, Susanne Rudnig-Zelt, and Benjamin Wold (eds.), <i>Das Böse, der Teufel und Dämonen – Evil, the Devil, and Demons</i> (Torsten Löfstedt)	235
Ehrman, Bart D., <i>Jesus Before the Gospels: How the Earliest Christians Remembered, Changed, and Invented Their Stories of the Savior</i> (Joel Kuhlin)	239
England Emma och William John Lyons (red.), <i>Reception History and Biblical Studies: Theory and Practice</i> (Mikael Larsson)	243
Fewell, Danna Nolan (ed.), <i>The Oxford Handbook of Biblical Narrative</i> (Josef Forsling)	245
Gordon, Robert P. and Hans M. Barstad (eds.), <i>“Thus speaks Ishtar of Arbela”: Prophecy in Israel, Assyria and Egypt in the Neo-Assyrian Period</i> (Magnus Halle)	249
Giuntoli Federico and Konrad Schmid (eds.), <i>The Post-Priestly Pentateuch: New Perspectives on Its Redactional Development and Theological Profiles</i> (Jan Retsö)	256
Hayes, Elizabeth R. och Lena-Sofia Tiemeyer (red.), <i>“I Lifted My Eyes and Saw”: Reading Dream and Vision Reports in the Hebrew Bible</i> (Stefan Green)	261
Heilig, Christoph, <i>Hidden Criticism? The Methodology and Plausibility of the Search for a Counter-Imperial Subtext in Paul</i> (Joel Kuhlin)	264
Kim, Yeong Seon, <i>The Temple Administration and the Levites in Chronicles</i> (Jan Retsö)	268
Klein, Anja, <i>Geschichte und Gebet: Die Rezeption der biblischen Geschichte in den Psalmen des Alten Testaments</i> (Lars Olov Eriksson)	272
Klink III, Edward W., och Darian R. Lockett. <i>Understanding Biblical Theology: A Comparison of Theory and Practice</i> (Bo Krister Ljungberg)	274
Knoppers, Gary N., <i>Jews and Samaritans: The Origins and History of Their Early Relations</i> (Cecilia Wassén)	278

Markschies, Christoph, <i>Christian Theology and Its Institutions in the Early Roman Empire: Prolegomena to a History of Early Christian Theology</i> (Carl Johan Berglund)	282
Mettinger, Tryggve N. D., <i>Reports from a Scholar's Life: Select Papers on the Hebrew Bible</i> (Cian Power)	285
Neusner, Jacob och Alan J. Avery Peck (red.); William Scott Green och Günter Stemberger (rådgivande red.), <i>Encyclopedia of Midrash. Biblical Interpretation in Formative Judaism. Volume I-II</i> (Tobias Ålöw)	289
Porter, Stanley E. och David I. Yoon (red.), <i>Paul and Gnosis</i> (Paul Linjamaa)	291
Smith, Geoffrey S., <i>Guilt By Association: Heresy Catalogues in Early Christianity</i> (Martin Wessbrandt)	295
Strauss, Mark L. och Paul E. Engle (red.), <i>Remarriage After Divorce in Today's Church</i> (Bo Krister Ljungberg)	299
Willgren, David, <i>The Formation of the 'Book' of Psalms: Reconsidering the Transmission and Canonization of Psalmody in Light of Material Culture and the Poetics of Anthologies</i> (Anja Klein)	302
Wright, Tom, <i>The Day the Revolution Began: Rethinking the Meaning of Jesus' Crucifixion</i> (Mikael Tellbe)	306

Sheree Lear, "Visions of Locusts: The Composition of Revelation 9.7–11". Lear visar med tre exempel från Upp 9:7, 11 hur Johannes läste GT (2 och 3 Mos, Hes och Joel) och förstod dess interrelation.

Thomas Wagner, "More than a Source? The Impact of Isaiah 6 on the Formation of the Book of Isaiah". Wagner vill bevisa att synen på Gud som Juda Kung i Jes 6 förändras i receptionen, i och med formerandet av Jesajaboken, till Gud som regent och skapare av hela kosmos, men kommer ner till de fattiga och rättfärdiga.

Anja Klein, "Resurrection as Reward for the Righteous: The Vision of the Dry Bones in Pseudo-Ezekiel as External Continuation of the Biblical Vision in Ezekiel 37.1–4". Resultatet av Kleins detaljerade studium visar att postbiblisk exegetik börjar där innerbiblisk exegetik slutar, och att innerbiblisk exegetik blir postbiblisk exegetik.

William A. Tooman, "'To Do the Will of Their Master': Re-Envisioning the *Hayyôt* in Targum Jonathan of Ezekiel". Toomans slutsats är att de ansvariga för TJ var mycket måna om MT Skriftens enhet, vilket gör att TJ Hes 1 om änglar också är en kommentar till själva hebreiska förlagans inre väsen.

För att bli uppdaterad på den senaste forskningen kring drömmar och visionsrapporter i hebreiska Bibeln, eller för att förstå mer om en särskild genres betydelse för exegetik och hermeneutik, så kan denna bok rekommenderas. Mina kritiska synpunkter är begränsade till att det i enstaka fall förutsätts mer förkunskap än vad som kan förväntas av en läsare, att vissa författare pressar in för mycket information i sina artiklar och att ett par artiklar hade behövts struktureras tydligare. Några artiklar skapar följdfrågor, vilket enbart är positivt för fortsättningen.

Stefan Green, Åbo Akademi

CHRISTOPH HEILIG

*Hidden Criticism? The Methodology and Plausibility
of the Search for a Counter-Imperial Subtext in Paul*

Tübingen: Mohr Siebeck, 2015, Mjukband, xiii + 199 s., ISBN: 978-3-16153-795-0

Vanligtvis kan en läsare förvänta sig att ett inledande kapitel innehåller en forskningsöversikt och/eller en kontextualisering av de huvudsakliga

problem som kommer undersökas. Christoph Heilig börjar i en annan ände. Inledningsvis jämförs Filon av Alexandria med Paulus från Tarsos i en slags analogi, genom att titta närmare på exempel på kritik av imperialistisk ideologi i den förras oeuvre. Med detta intressanta grepp väcker Heilig intresse samt tydliggör en spänning som föreligger i relationen mellan de två inflytelserika och samtida diaspora judarna. I linje med en tes om en möjlig ”tredje väg” att kritisera Rom, som Heilig driver i boken, påvisas Filons olika sätt att hantera romersk politisk ideologi, och tydliggör därmed bokens huvudproblem genom att ta avstånd från ett monolitiskt perspektiv på kritik av imperial ideologin under 1:a århundradet v.t. Bokens syfte är alltså att röra sig bort från den ”antingen-eller” positionering som präglar diskussionen när det gäller anti-imperial kritik i Paulus.

Kapitel två är ren metodologi och innehåller en del oväntade och intressanta förslag från Heiligs sida. Exempelvis den centrala syntesen mellan Richard Hays intertextualitet och matematikern Thomas Bayes (1702-1761) teorem om sannolikhet. Denna oväntade mix signalerar Heiligs tydliga intresse för samtida vetenskapsteori. Men tyvärr ger inte författaren en behövlig kontextualisering av sannolikhetslära för NT-exegetik, som en läsare icke förtrogen med denna typ av resonemang kan förvänta sig. Heilig menar vidare att Bayes teorem inte är en *ny* metod som sådan, utan ”simply means to *make the logical substructure more explicit that underlies all solid historical conclusions*” (28, författarens kursivering). Likande, historiografiska penseldrag fortsätter när Heilig menar att samma teorem ”just [is] *the logic of rational inference in the presence of uncertainty*” (28 n. 27, författarens kursivering). Liknande anspråk behöver dock en mer solid teoretisk förankring, enligt min mening, vilket tyvärr uteblir. Istället presenterar Heilig en metodologi som väver samman vetenskapsteori med exegetiska rön, men tenderar i slutändan att värdera den strikt vetenskapsteoretiska diskursen högst av de två.

I kapitel tre genomför Heilig sitt försök att etablera en medelväg mellan de två extremerna *helt öppen* samt *dold kritik* av romersk ideologi, i *Corpus Paulinum*. Öppen kritik liknas främst med vad stats-

vetaren John C. Scott benämner "Public Transcript". Motsatsen kallas av Scott, och dennes många efterföljare, för "Hidden Transcript". Heilig beskriver förtjänstfullt hur olika inflytelsrika Paulusforskare går att placera i relation till denna dualism, men lägger även grunden för sitt eget försök att etablera ett tredje alternativ: *Corpus Paulinum*, lokaliserat någonstans mellan "Public Transcript" och "Hidden Transcript".

Kapitel fyra söker etablera en trovärdig bakgrund för att närmare förankra begreppet "Public Transcript". Med andra ord redogör Heilig för spänningen emellan kejsarkulten och samtida romersk imperial ideologi, samt hur dessa fungerade i en "öppen publik diskurs". Denna jämförelse ställs sedan i relation till en genealogi av kejsarkulten samt den imperiala ideologin. Avsnittet är välskrivet och Heilig kommer fram till att Paulus, likt samtida jämförbara profiler, antagligen var väl förtrogna med kejsarkulten som uttryck för romersk imperial ideologi och hade ett grundläggande incitament att kritisera denna kult.

Kapitel fem följer etablerad praxis i tidigare kapitel och söker svar på en huvudsaklig fråga genom en komparativ studie av tidigare forskning på området. Denna gång vilar fokus specifikt på Pauli generella attityd gentemot det romerska imperiet, enligt N. T. Wright och John Barclay. Om tidigare kapitel grundlade möjligheten för en paulinsk kritik av imperial ideologi, är det nu som Heilig driver hem sin poäng och tar ställning: Pauli primära intention verkar inte vara att kritisera Caesar *via negativa*. Men detta betyder inte att en sekundär intention inte fungerade just som en sådan kritik. (Denna "både-och" kan, för övrigt, sägas vara summan av Heiligs bok i stort.) I kontrast till Wrights parafras av Pauli ståndpunkt som "Jesus is Lord and Caesar isn't", samt Barclays tydligt motsatta förståelse av aposteln, går alltså Heilig en medelväg. Både Wright och Barclay har rätt; Paulus är både öppen i sin kritik, samtidigt som han inte är helt tydlig med den. Den paulinska hållningen sammanfattas som "You know these claims of Caesar to be 'Lord' – *that is what Jesus is!*" (134, författarens kursivering). Paulus formulerade aldrig ett argument *ad negativum* som Wright föreslår, utan lämnar till åhörarna att uppfatta och avkoda det anti-imperialistiska budskapet.

Det sista analys-kapitlet är dedikerat frågan om särskilda ord/fraser och deras eventuella kopplingar till en anti-imperialistisk kritik. Termer som guds son, herre, frälsare diskuteras som eventuella *terminus technicus* i relation till en romersk statsideologi. Tyvärr landar kapitlet i det mer eller mindre okontroversiella konstaterande att varje specifik paulinsk perikop (i relation till LXX och den synkrona kontexten) bör avgöra huruvida texterna har en möjlig kritisk hållning. Med tanke på bokens uttalat moderata hållning gentemot tidigare forskning, som tenderar att gå mellan motsatta extrema poler, är denna slutsats dock inte oväntad.

Eftersom boken är ”metodtung” kommer jag i resterande del fokusera på metodologi. Jag ser här två brister i *Hidden Criticism*, som består i att Heilig aldrig tydligt redogör för 1) vad en subtext är, eller 2) hur en subtext fungerar. Detsamma gäller, för övrigt, även det centrala begreppet (anti-imperialistisk) *kritik* (”criticism”). Gällande dessa två termer kan dock en mer eller mindre detaljerad skiss av ”subtextualitet” samt kritik målas upp utifrån de val av huvudsakliga samtalsparter i boken, som görs i de olika diskussionsavsnitten i boken (J. White; R. Hayes; N. T. Wright; J. Barclay; J. Elliot; samt John C. Scott).

Kritik kan definieras, från författarens perspektiv, som, avsiktlig (”intentional”) fördömselse av en ideologisk aspekt eller ideolog som sådan. Heilig har alltså inget större intresse av mottagarnas perspektiv, vilket leder till en teoretisk död vinkel, det vill säga receptionen av de Paulinska breven av de tidiga kyrkofäderna. Den antika receptionen, samt tendenser i de tidigaste manuskripten, av till exempel Rom 13:1–7 förblir därmed en oanvänd resurs för Heilig. Även om valet skulle kunna försvaras med avgränsning som skäl, är det trist att frågor som ligger utanför författar-intention inte behandlas. Här avslöjas vidare Heiligs idealistiska historiesyn, som lägger stor metodologisk tyngdvikt vid Pauli ”inre värld” snarare än texternas faktiska funktion eller den receptionen av texterna som indikation på fungerande kritik.

Subtextualitet liknas bäst vid en slags textuell *undermedvetenhet*. Analogin till psykoanalys är från min sida avsiktlig, eftersom subtexter, likt freudianska felsägningar, främst blir uppenbara i korta instick i en

till synes vanlig diskurs, som resulterar i en helt ny utvärdering av diskursen. Ett visst ord, en särskild fras eller ett ”eko” (för att tala med Hays) undersöks av Heilig med syfte att belysa hur Pauli medvetet eller undermedvetet (men trots allt *avsiktligt*, likt den freudianska felsägningen) kritiserar kejsarkulten, eller andra delar av officiell romersk politisk ideologi. Kom här ihåg att felsägningar i psykoanalys avslöjar *vad du verkligen menar*, oavsett vad den som uttalar felsägningen tror.

Jag anser inte att en psykoanalytisk prövning av NT texter som sådana är förbjuden metodologisk mark, men förväntar mig dock en något mer utförlig diskussion om den teoretiska tillgången till Pauli intentioner och inre värld än vad som ges i *Hidden Criticism*. Frågan som jag väcker här är alltså inte om intentions-forskningen vara eller icke vara inom NT-exegetik, utan snarare om dess funktion och resultat i förhållande till de antaganden som metoden kräver. Är det inte metodologisk smidigare att bortse från Pauli intentioner och undersöka diskursens funktion och reception?

Joel Kuhlin, Lunds Universitet

YEONG SEON KIM

The Temple Administration and the Levites in Chronicles

CBQMS 51, Washington DC: Catholic Biblical Association of America, 2014,

viii + 232 pp., \$16, ISBN: 0-915170-50-7

The large temple communities with their innumerable servants are characteristic features of the Ancient Middle East. Especially in Mesopotamia we have large archives preserved through which we can get a detailed picture not only of cultic practices but also of administrative routines and the organisational structure of the communities. From the temples in Syria we do not have similar documentations, which is especially deplorable when it comes to the enormous temple complexes in Hierapolis, Palmyra, Damascus and Baalbek. But there is one exception: the temple in Jerusalem that was consecrated in the year 516 BCE on the site of the earlier temple built during the monarchic period but destroyed in 586 BCE. From the Second Temple we do not have